

կան, խղճմտաւոր, դրական գործակցութեան ինչպէս ամեն բանի մէջ, նոյնպէս և այս խնդրի մէջ ամեն տեսակ հրահանգներ, ամեն նաորինակեղ կանոնադրութիւնները կը մնան, ինչպէս ստուճեն օրէնքներ մեռած, անշունչ տառեր:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Ապրիլի 5-ին

Ամսիս 3-ին բերին Մոսկով 15 ուսանող կիւմի համալսարանից, որոնց կիւմի համալսարանում գէոմետրացիա գործելու համար ուղարկուած են Ս. Պետերբուրգ գործը քննելու համար: Մտ հարկը ուսանող մեր քաղաքից սպասում էին դրանց կուրսիկան կայարանում: Այդ խնդրերը պատմում են, չունէին մինչև անգամ տաք հագուստ և զլխարկներ այնպէս որ համակող դըրանց վատ դրակիան ուսանողը տալիս էին իրանց վերի հագուստը և զլխարկները սե կառքերի պատուհաններով, որոնցում նստած էին կալանաւորվածները: Աւսանողները ճանապարհ զցելով կառքերը հասան մինչև Օխոտնի Րիտոգը, որ կուրսիկան վերալից սօտ 2-3 վերտո հեռաւորութիւն ունի, ժողովուրդը շատանում էր և հասաւ մինչև 2000-ի (ըստ զինելու սխալ է թէ մինչ 5000-ի), կհաւ ստիկանութիւնը, բայց ստանկում որ ոչինչ չէ կարողանում անել, ստում են մի քանիսը, թէ դրանց Օխոտնի Րիտոգը մի ասնի կն երիւն (մտաւաճաններին) և ասաւ «ձեծեցէք ուսանողներին, դրանք դաւաճան են», իսկ միւսները պատմում են թէ իրանք մտավաճանները գտաւրով «սիկեցէք, ջարդեցէք Ալիտակի ֆազաւորի դաւաճաններին» սկսեցին առանց հարցնելու և իմանալու քօթ ահիկ և դնչաջարգել բոլորեցուցն ու անէր երկար մազեր, ու հազած էր ուսանողի շորեր կամ ունէր հագին ֆօրմ մի որ և իցէ ուսուցիչներին, այսպէս պատմում են, — մօտ 150 մարդ, հինգ—վից կին — որոնցից շատերը միայն պատահմամբ միացան ժողովին, — սաստիկ ջարդիցան այդ «միասնակներին»: Ինչեր էր լինում այդ ժամանակը դժուար է նկարագրել: Տարիս ձեռք անխնայ վրա էին թափում մի անմեղ նուազ կըրտով, կամ դեռ ևս 16—17 տարեկան, ֆօրմը հագած ստանողին: Ակում էին սոսի տակ տալ և ջարդել երկար մաղ ունեւոր մարդու և այլն:

Վերջապէս եկաւ զինելու-գուբերնատօր Վօլգայից: Այսպիսով անկամ պատճառը կառավարող վատ անձերն են, Տէրութեան պաշտօնատարներն են որ իրանց զեղծամեղներով, իրանց անիրաւութիւններով իրանց ամարդի կարողութիւններով խոչընդոտներ են դրել թիւրքիայի ժողովրդի առաջ, իրար հետ կողաշայտալու դէմ: Նրանք անկեղծ և քաջաբերել են թշնամութեան ոգին կայսերութեան զանազան ազգերի մէջ և այսպէս նրանք են եղել այն զժբաղդութիւնների և պատարարութիւնների պատճառը որ ժամանակ ժամանակ հարստանում են մեր երկիրը: Հէրցեգօվինայի խոսովութիւնները ծագել են այդ նահանգի վաղեմի կառավարութիւնից: Շատ է խօսվել թիւրքերի արած հարստահարութիւնների վերաբերութեամբ որոնց ճշմարտութիւնը անարարութեան է. բայց արդարութեան հետ կը լինի անել թէ ամբողջ տէրութիւնը մասնակից է նրանց: Հարկաւոր է որոշ տարբերութիւն գնել թիւրքերի հարստահարութեան և թիւրքերի կառավարութեան վաղեմի գրութեան մէջ: Առավարական վատ դրութիւնը տիրում է ընդհանրապէս թիւրքիայում: մի նահանգ չը կայ որ բացառութիւն կազմէ, մինչև որ ճնշումը և հարստահարութիւնը, մեծ մասամբ, երկրի խորքում են, որտեղից հիւպատոսները լուր չեն կարող առնել, ուր թիւրք պաշտօնատարը օրէնքը իր ձեռքին բռնած, ինքն է ներկայացնում իր կառավարութիւնը: Այստեղ նա տիրում է և գործադրում իր իշխանութիւնը, առանց իր ազատութեան սահման դնելու: Նորերում ստորագրված խաղաղութեան ամենակարեւոր պայմաններից մէկն է որ Ռուսաստանը

գործելով և փոքր ինչ հանդուստացաւ «միասնակներին» այդ դէմոստրացիան: Այժմ բռնուած են մօտ 10—15 ուսանող և շուտով կարելի է կը քննվի այդ գործը, որով հետև ուսանողները Պետրոսիկի ազգայնականի, Տեխնիկական (բազմաբնակարան) ուսուցիչների և համալսարանի սաստիկ նեղամտով որ իրանց պապէս անպատուել են Օխոտնի Րիտոգը «միասնակները» շուտով տալու են, ինչպէս լուսւմ ենք գանգատ ուր հարկաւոր է «Միասնակներին» սաստիկանութեան և «Մոսկ. ԵՖՃ» լրագրի խմբագիր Արտովի վրա որ սուտ լուրեր է տարածում: Ամեն տեղ Մոսկովայում այդ են խօսում, այդով են զրարկած:

Վերջը կաշտառեմ հարգողել իր ժամանակին:

Լ. Ս. Ա.

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Ապրիլի 3

Յուշաւ գաղթականների դաւն վիճակը փոքր ի շատէ բարեբեւու համար թիֆլիսում և Երևանում վաղուց արդէն կազմվել են մասնատնակներ, բայց ինչ կարող են անել երկու մասնատնակներ ամբողջ հազարաւոր ընտանիքների մասին, եթէ ոչ մի ճնշին նիւթական նպաստ հայթայթելով: Հարկաւոր էր, որ այդ գործին մասնակցէին և Ռուսաստանի միւս հարուստ հայաւնակները, որպէս զի ոչ թէ միայն հարկաւոր քաղաքները, որպէս զի ոչ թէ միայն հարկաւոր գաղթականների այժմեան նիւթական գրութիւնը, այլ և ապահովելը նրանց ապագան փոքր ի շատէ: Բազում այդպիսի հարուստ քաղաքներին է: Նրա ժողովուրդը դեռ անցեալ տարիս սեպտեմբերին, արժ. 5. խորէն Վ. Ստեփանէի միջնորդութեամբ ինդիս էր մատուցել Ն. Գ. նահանգապետին, որ թողատրին Բազում մէջ մի մասնատնակ հաստատել: Հասարակութեան այդ խնդրերը կատարվեցաւ թէև ուշ, որովհետև պ. նահանգապետը այդ միջոցին դըմարում էր Վաղարշապատ:

Մի երկու շաբաթ առաջ պ. նահանգապետը պաշտօնապէս յայտնել էր արժ. 5. խորէնին որ կազմակերպելու զլուսար կառավարութեան կողմից ստացած, յուն. 23-ից, № 268, թողարկութեան համբաւ, Բազումի հայ հասարակութիւնը կարող է կազմել մասնատնակ: Արժ. 5. խորէնը կառավարութեան այս տնօրէնութիւնը յայտնելով եկեղեցում ժողովրդեան, վերջապէս, այս ամսի 2-ին բազմութիւնը հաւաքելից Մարգ. Բնի. դահլիճը և սկսեց մասնատնակ կազմող անդամներ ընտրել: Միաձայն հաւանութեամբ մասնատնակի նախագահ ընտրվեցաւ արժ. 5. խորէնը Ստեփանէ, անդամներ 14. նրանց կանդիդատներ 17. քարտուղար 1. նրա երկու կանդիդատ, քննիչներ—2, գանձապետ մէկ և նրա օգնական: Անդամներից 3 անկիւններ ընտրվեցան ի նկատի ունենալով որ նրանց օգնութիւնը ա-

մասնահարած է: Մասնատնակի նպատակն էր գաղթականներին նիւթական օգնութիւն հասցնելու և նրանց համար հոգալու: Առ այժմ այսքան, Մենք կը հարգողենք միւս անգամ մասնատնակի գործունէութիւնը, երբ նա կը սկսվի:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս. 10 ապրիլի

Ամսոյս 9-ին, կիրակի օրը, պատարագը վերջանալուց յետոյ, քաղաքիս Մոզնու եկեղեցու երեցիօխան պ. բմիչի Գաւթեանցի մի տարվայ գործունէութեան և հայրանքի քննութեան համար ժողով կազմվեցաւ, որի մասին հարկաւոր եմ համարում տեղեկութիւն տալ ընթերցող հասարակութեանը:

Թողնենք այստեղ այն որ այդ ժողովին չէին եկած այդ եկեղեցու շատ և շատ ծխականներ, որովհետև պատուելի երեցիօխանը արժան էր տեսնել հրաւիրել միայն մի քանի բնաւորականներն առանձին տանակներով, կարծես թէ, որքա միայն կազմում են Մոզնու ժողովուրդը... Ժողովի համար ընտրվում է նախագահ, կարգապետ է հայրը և հաշտաններն արած քննութիւնը, որից երևում է, որ Մոզնու եկեղեցին, արեւկան արդիւնք բերում է միայն 1700 բուլ (որքան մտաբերում եմ), որ պ. երեցիօխանը առանց ժողովրդին խնայ տալու, առանց նրա կտրելի և վճել, ծախել է մինչև անգամ մայր գումարից: Կժբաղդարար ձեռներին չունենք հայրը, որ մանրամասնօրէն խօսէինք, միայն ինչքան կարողացանք մտնելուս պահել, այնքանով այժմեա բաւականանալք, յուսովով որ հայրը հաշտաններին արած հետաքրքիր նկատարութիւններով մանրամասն կը սովոր մեր պարբերական թերթերի մէջ:

1. Յայտնի չէ ամենին թէ ինչ անշարժ կառուածներ և շարժական կայք ունի Մոզնու եկեղեցին, չը կայ դրա համար մատենա:
2. Յայտնի չէ թէ ինչ պայմաններով առած են վարձով եկեղեցու կառուածները:
3. Չէ երևում ճիշդ թէ ինչ կարգով և ինչպէս հաւաքած են լուսնիները, պատկարասները և արանց նման եկամուտները:

Մի բան ևս աչքի ընկաւ հայր նայելու ժամանակ: Պ. երեցիօխանի մատենի մէջ նշանակած է թէ 1877 թականին գնած է հինգ պուլ և մի քանի գրվաւքայ սպիտակ մոմ: Շատերին յայտնի է, որ մեր եկեղեցիները պարտաւոր են մտնել գնել առաջ պահարանից, սրա կապալաւորին տուած է Ներսիսեան զգորցի հոգաբարձութիւնից ժապաւնած մատեն ճշգրտութեամբ և մանրամասնօրէն գրելու թէ ինչ եկեղեցու վրա որքան մոմ է ծախվում: Այս բանից հաշտանները օգուտ են քաղում, դիմում են առաջ պահարանի այդ մատենին և գտնում են,

որ Մոզնու եկեղեցին գնել է առաջ պահարանից 1877 թականին տասն պուլ սպիտակ մոմ: Ուրեմն ինչ եղած միւս հինգ պուլ էր, որ չէ նշանակած մատենի մէջ: Ժողովի մէջ մէկը հարց բարձրացրեց դորա մասին և պահանջեց բացատրութիւն, բայց մի քանի պարոններ արդակ բարձրացրին և հարցը մնաց դարձեալ հարց:

Սրա համար մենք, իբրև Մոզնու ծխական, վերջապէս իբրև հայ պահանջում ենք, առաջինը որ 1877 թ. հայրը սովոր մեր լրագրութեան մէջ հասարակութեան գիտութեան համար, երկրորդ պ. երեցիօխանը թող լուրհանձնէ բացատրութիւն տալ թէ լրագրութեան միջոցով և թէ Մոզնու բուլը ծխականների ժողովին վերջի վիշակած պակասութիւնների մասին: Պ. բմիչի Գաւթեանցի արեւութեան համար ոչ մի անձն կարող չէ մի մաղաչափ կամած ունենալ և անա այդ իսկ է յարգելի պատճառը, որ մեղ ստիպում է ինդրել նրանից այդ տեսակ թերութիւնների բացատրութիւնը:

Քանի որ այդ բացատրութիւնը չենք ստացել մենք իրաւունք ենք համարում ստել, որ եթէ Մոզնու նման եկեղեցին իր հարուստ, լուսաւորեալ, արիւստօրատ ժողովրդով այդ գրութեան մէջն է, ինչ կը լինեն միւս խեղճ եկեղեցիները, և այն որով թիֆլիսում, առաջնորդի և կոնսիստորիայի քթի առջև...

Մոզնու եկեղեցու ծխական Բ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս ապրիլի 11

Այսօր բոլորովին պատահաւորով իմացանք, որ կայացել է ժողով Մոզնու եկեղեցու երեցիօխանի տարեկան հայրը քննելու և հաստատելու համար, մի և նոյն ժամանակ մենք տեղեկացանք, որ պ. երեցիօխանը սրա համար տոմարներով հրաւիրել է մի քանի իր հաւանած անձանց:

Մենք կարծում ենք որ այս տեսակ ժողովները արգիւրի և անկանօն են, որովհետև եկեղեցու ծովը կազմված է, ոչ թէ երեցիօխանի ընտրեալներից կամ բարեկամներից, այլ նոյն եկեղեցու բոլոր ծխականներից: Ուրեմն երեցիօխանը պարտաւոր էր յայտնել ժողովի նշանակած ժամանակը և առհասարակ ինչ որ երկրորդված է ծխի քննութեանը կամ հաստատութեանը, բոլոր ծխականներին, իսկ դրա համար կան շատ միջոցներ, որինակ առաջարկել քահանայներին, որ իւրաքանչիւրը յայտնել իր ծխին կամ աւելի յարմար լրագրի միջոցով, ինչպէս ընդունված է ամենայն մի քաղաքակրթված հասարակութեան մէջ և որը չէր կարող չը լինել յայտնի մեր համալսարանական երեցիօխանին:

Եթէ թիֆլիսի առաջնակարգ եկեղեցին այդպէս է վարվում, ինչ են անում մնացածները, կամ թէ մենք հեռացրածներս ինչ կարծիք պէտք է ունենանք երեցիօխանի արարուածքի և նրա

կապահովել ոչ միայն առաջադրվութիւն և լուսաւորութիւն, այլ նաև իրական ազատութիւնը խղճի և կրօնի... Գեռ ևս մի քանիսներ մեր այս առաջարկութեան դէմ, որ Հայաստանին նահանգական ինքնավարութիւն ստեղծելի, կառարկին թէ բոլոր հայերը Հայաստանում չեն: Այդ թէպէս ճշմարիտ, բայց ժամանակի հարց է միայն, տուր նրանց իրանց հայրենի երկրի տեղական ինքնավարութիւնը Աբսոպայի մեծ պետութիւնների պաշտպանութեամբ և անա շուտով կը կիրաւորանալով: Հայերը որքա մի տեսակ մտութեամբ սիրում են իրանց պատմական հայրենիքը որ ստիպված էին թողնել որպէս զի պաշտպանութիւն գտնեն թիւրքիայի տէրութեան մի այլ մասում, մեծ ուրախութեամբ խոսք խոսք կը վերադառնային իրանց հայրենիքը: Բ. Գուռը ինքը ուրախ կը լինէր որ ունենար իր սահմանազկում մի հարկատու քան թէ տեսէր որ իր երկիրը անցնում է առւսաց իշխանութեան:

Երբեմն ստել են, աւելի նախատեսով քան թէ արդարութեամբ, թէ հայերը բռնադատութիւն

Բերիի արքեպիսկոպոսին տակով թէ ուզում է որ անկրկնէն լիւրեն ուսուցվի հայոց դպրոցներում: (Տես պարբերականի կապույտ Վիթըր 1878 թ. հ. Տաճկաստան № 1 կրկն 85): Անտարակոյս այս է պատրիարքի միտքը թէ անկրկնէն լիւրեն պէտք է ընդհանրապէս ուսուցվի հայոց դպրոցներում որովհետև անկրկնէն ուսուցում արդէն Կ. Պոլսի շատ զգրոցներում կայ և ջնդանիայի հայոց կարծաւորում արդէն 32 տարի է որ դասախօսվում է:

1) Կ. Պոլսում հայոց պատրիարքը մի նոստակ է ուղարկել 1877 թ. յուլիս ամսին Կնատէր

ներկայացրած հաշիւ մասին: Իսկ հոգևոր իշխանութիւնը, որ պէտք է օրէնքը պաշտպանէ, ինչու է թոյլ տալի այդպիսի անիրաւութիւնները: Խաչատուր Խաչատուրեան, Մոզմու եկեղեցու ծխական:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր հրատարակուած ենք «Մշակի» վերջին համարը՝ Զ ա տ կ ի տօներից առաջ: Այսօրվանից, Առաջ-հինգշաբթիից սկսած, մինչև ապրիլի 19-ը, չորեքշաբթի օրը սպարանուած չին բանում, ուրեմն միայն չորեքշաբթի օրը կրկին կը սկսեն բանել «Մշակի» հետեւող համարը կարող ենք հրատարակել ուրբաթ օրը, ապրիլի 21-ին: Այնուհետև մեր լրագիրը կրկին իր կանոնաւոր ընթացքը կընդունի:

Հաստատ ազգերեսներից մեզ հաղորդուած են ՀԱՍԱՆ-ՎԱԼԱՍՏԻՅ որ գեներալ Վէյման նուրից հիւանդացի է տիֆոյ՛, և այս անգամ շատ սաստիկ կերպով, այնպէս որ գրեթէ ոչինչ յոյս չը կայ նորա առողջանալու մասին:

Տպում ենք մեր ներկայ համարում հայերի վրա հրատարակած անպիտան բրօշուրի թարգմանութեան վերջը:

«ГОЛОСЪ» լրագիրը յայտնուած է որ իր № 92 մէջ ազգած Վրացոստեա Ֆելիտսոնի պատճառով լրագիրը ստացաւ ներքին գործերի մինիստրից առաջին նախազգուշո՛ւ թ ի ՚ն: Ֆելիտսոնի մէջ խօսուած էր ուսուցչական վրա, ուսու պաշտօնեաների վրա, պատերազմի վրա և վերջապէս Զատուիչի գործի վրա:

«ГОЛОСЪ» լրագրում կարգում ենք որ օրինորդ վէրա Զատուիչ յայտնի չէ թէ ուր է գնացել: Մի բան հաստատ է, առում է լրագիրը, որ նա Ս. Պետերբուրգում է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՕՆԿՕՆԻ ՄԻ ԺՈՂՈՎ

«Times» անգլիական լրագրում կարգում ենք հետեւեալ յօդուածը:
 Ընդհանրութի կրկնուած հայոց ազգի կրօնականութիւնը փափաքով անգլիական աղանականներից մի դուրսուրու տեղի ունեցաւ ԼՕՆԿՕՆԻՄ Արարատ և Անգլիոլիսոս գրքի հեղինակ Մ. Ժէմս Բրայսի տան մէջ, թիւ 7, Եօրֆօրիսուէր: Ներկայ կողմ ազնուականների

ների կեթարկած ժամանակ ցոյց են տուել մի չափազանց հլու (ստրկական) ոգի. սակայն պէտք է յիշել որ հայերը իրանց այլ Տպատակակիցների պէս դարբնով մի տեսակ գերութեան ենթարկուած են եղել և Բ. Կուսը միշտ արգելել է նրանց զէնք կրել: Պատմութիւնը ապացուցանում է թէ նախնի ժամանակներում հայերը ցոյց են տվել ամենամեծ քաջութիւն և անվերջութիւն 1):
 Հայ զօրապետները հռչակված էին իրանց բանիւրուն հմտութեամբ և քաջութեամբ. Նրանցից մի քանիսը որոնք այժմ ուսումնարան բանակի մէջ ծառայում են, ինչպէս լաւ յայտնի է, անուանի եղան ներկայ պատերազմում փոքր-Արաբալու: Եթէ թիւրքիայի կառավարութիւնը հետեւէր Ռուսաստանի օրինակին, նա կունենար

1) Արիկիայում Տարբոսի սարերում կայ մի վրէժ տեղ Ձէլթան անուն որ մի քանի քրիստոնեաներ — հայ չէրնօգորցիներ — շատ դարեւով անկախ կեանք են վարել: 1862 թ.ին կըր գտնութիւնների պատճառով սրանց և մասնատականների մէջ կռիւ ծագեցաւ. Մարաշից 5000 կանոնաւոր զօրք ուղարկվեցան նրանց բնակիչ անկախ համար: Բայց հայերը մի նայովսի քաջութեամբ և անվերջութեամբ պատերազմեցան նրանց հետ իրանց ժայռերի ետեից որ միայն մի քանի ժամկէտ մէջ 800 մասնատական մուտած պատկած էին. իսկ մնացածը սարսափած փախան պատերազմի դաշտում թողնելով իրանց պաշարք և զրոյակները: Մենք կարծում ենք թէ Եւրոպան լաւ գիտէ այս քաջասիրտ ազամարդների գործը, Վինտոկի Ս. Վազարի վանքում հրատարակված «Հայոց պատմութեան» նայելով, հայոց վերջին թագաւորութեան այսուտեղ մնացած այդ բեկորը բաղկանում է 25,000 հայերից:

մէջ էին մարկիզ Օլի Բաթը, սըր Ջօն Քէնտուէյ, անգամ խորհրդարանի, Քարթի Քրօթը, Ե. Ալէյ, անգամ խորհրդարանի, սըր Հարրի Քէրնէյ, սըր Ջորջ Նունկ, պ. Մարկ Ալթին, ըէկտօր ԼՕՆԿՕՆԻ Համալսարանի, պ. Նօրման Կրօպլենը, Մ. Ջէյմս, անգամ խորհրդարանի, Մ. Բուլքի Պուզի, Մ. Ջօն Վէրիվալ, Մ. Կ. Հաուէր: Մանչեստրի և ԼՕՆԿՕՆԻ Հայոց մասնաժողի (կօմիտէի) Զ Հայ ներկայացուցիչներն էլ ներկայ էին ժողովին, որոնք հասկերի ներկայ վիճակի, ինչպէս նաև սակարկական կերպով պէտք եղած կառավարական բարեկարգութիւնների վրա տեղեկութիւններ տուեցին:

Ճշտեալ նշանաւոր անձինք Անգլիայի բարձր դասի փափաք յայտնեցին ներկայ դրանովը և այս անգամ չը կարողացան ներկայ գտնվել՝ լրօր Ապերտար, աւագերէց Ս. Պորտի եկեղեցու, Մ. Կրանը Կուֆ, սըր Ե. Քօլէբրուկ, անգամ խորհրդարանի, Մ. Եոու Լէֆէլը, անգամ խորհրդարանի, Մ. Կօրսթ, Մ. Ու. Բաթմօն, անգամ խորհրդարանի:

Ճերկայ անձինքներից կազմվեցաւ մի մասնաժողով, և խնդրվեցաւ որ Մ. Բրայս ընդունի մասնաժողովի ատենադպրութեան պաշտօնը, որոշվեցաւ նաև պատրաստել մի յիշատակագիր որ պէտք է պարունակէ Հայոց խնդրին վերաբերեալ մշակված տեղեկութիւնները: Այդ յիշատակագիրը պէտք է ներկայացվի Կօնգրէսին:

Պորհրդարանի անգամ սըր Ջօն Քէնտուէյ հաճեցաւ զրել լրօր Կէրբին, խնդրելով նրան որ ընդունի Հայոց պատգամաւորութիւնը:

ԻՏԱԼԻԱ

Թէպէտ իտալական կառավարութիւնը որոշած է կատարեալ չէզոքութիւն պահել, եթէ անընթացաւ պատերազմ լինի, այնու ամենայնև չարկաւոր համարած է պատուիրել պատերազմական և ծովային մինիստրներին որ զբուշուրեան համար պատրաստութիւններ տեսնեն:

Պարլամենտում կառավարութեան հարցեր արին արեւելեան խնդրի նկատմամբ: Պ. Միսիլի ասաց թէ պէտք է որ Եւրոպան այլ ևս վերջին վճիռը տայ արեւելեան խնդրին որ խանգարում է բոլոր Եւրոպական շահերը: Ասում է թէ այդ վճիռը պէտք է հիմնված լինի ազգայնութեան, քաղաքակրթութեան

այժմ իր բանակի մէջ շատ փորձաւոր հայ զօրավարներ:

Գուցէ այս էլ կարող ենք ասել թէ ինչի անդրաջին պէտք է գնայ Աֆրիկայի խորեր նոր գաղթանակները որոնելու, մինչդեռ այստեղ Եւրոպայի սահմանակից գտնվում է Հայաստանը, այս արեւելեան Եվրոպայի, որ ասելի ընդարձակ է: Նրա սարերը առտու են ամեն տեսակ հանքերով. նրա գեղատեսիլ լճերը, լայնածաւալ գետերը, նրա անթիւ տեսակ բոյսերը և կենդանիները կարող էին ներկայացնել անզլիտայուն մի արժանաւոր և շահաւէտ ասպարէզ նրա հանձարի և ձեռնարկութիւնների առջև: Պ. Վազար, թագաւոր այժմեան դեսպանը Կ. Պօլսում, իր Նիւնուէրի մասին գրած ամենայայտնի գրքում ասում է Հայաստանի համար թէ աշխարհիս ամենապաղարեր երկիրներից մէկն է:

Եւրոպայի մեծ պետութեանց հաւատարմատարներ շուտով պէտք է հաւաքվեն դեսպանաժողովում որ կախ մնացած խնդրներին մի վերջնական վճիռ տան: Հայերը ներկայանում են և խնդրում են Եւրոպայից որ բարեհաճի իրանց օրպէս զի նրանց ցաւերն էլ դիտարկութեան առնվին: Նրանք ուզում են որ հաւատար արգարութիւն լինի իրանց, ինչպէս իրանց հպատակակիցներին, նրանք չեն ուզում պարծնաւով կրկան հանել իրանց ստաւապանները որ այսչափ համարեութեամբ կրել են. բայց նրանք կարծում են թէ Եւրոպայի կողմից աւելի կարեկցութեան և ապագայում աւելի բարեօք դրութեան արժանի կը լինեն: Արդարև նրանք կարող էին պահանջութիւններ անել քրիստո-

և հարստահարված ժողովրդների ազատութեան սկզբունքների վրա:

Իսկ պ. Մօզլինսօ ասաց թէ բացարձակ հարկաւոր է ամբողջապէս պահպանել 1856-ի դաշնագրութիւնը որի նպատակն էր արգելել Ռուսաստանի չափազանց մեծանալը Եւրոպայում: Նա ասաց թէ Ռուսաստանը կամենում է անուղղակի տիրել թիւրքիային և թէ պէտք չէ որ Եւրոպան թողարկէ այդ բանը: Պ. Մօզլինսօ առաջարկեց պաշտպանել կօդերեսում Փարիզի դաշնագիրը և ԼՕՆԿՕՆԻ պայմանագրութիւնը և այնպէս անել որ թիւրքիայի բոլոր նահանգները չէզոք ճանաչվեն Եւրոպական բոլոր տէրութիւններից:

Պ. Կօրսի, արտաքին գործերի պաշտօնեան պատասխանեց թէ Կապիան յօժարակամ ընդունում է մասնակցել կօդերէսին. իր յարաբերութիւնները շատ բարեկամական են ամեն տէրութիւնների հետ և ոչ մի տէրութեան հետ կապված չէ մասնաւոր խտտումներով: Նա անգլիական կաբինէտի հետ համաձայն ընդունում է թէ Եւրոպական մի նոր դաշնագրութիւն միայն կարող է լուծել արեւելեան խնդիրը. իսկ ուսաց կարեկէտի հետ համաձայն ընդունում է թէ 1871 թ.ին կատարված անցքերը չէ կարել ջնջել պատմութեան էջերից և թէ հետեւագէս պէտք է որ մեծ փոփոխութիւններ լինեն 1856-ի և 1871-ի դաշնագրութիւնների մէջ: Իսկ եթէ անընթացաւ պատերազմ պատահի, իտալական կառավարութիւնը ի՛նչ պէտք է անէ. այդ մասին աւելացնում է պ. Կօրսի թէ կարեկէտների մէջ սխալած բանակցութիւնները վատհասցնում են մեզ թէ այս անգամ ևս խելքով և բանակցութեամբ կը կարգադրվի գործը և բանի ոյժ գործածելու հարկաւորութիւն չի լինի. իսկ հախառակ գէպքում, Կապիան ամենակատարեալ չէզոքութիւն կը պահէ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

— Վիէնայի «Politische Correspondenz» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են ապրիլի 11-ից հետեւեալը. «Ամէր-Վէֆիկ-Փաշան յանձնեց ԼՕՆԿՕՆԻ թիւրքաց դեսպան Մուստաֆա-Փաշային Բ. Կրան կողմից շնորհակալութիւն յայտնել Սալթարիբիլին նրա վերջին հեռագրի պատճառով: Լրօր Սալթարիբիլին պատասխանեց յոյս յայտնելով որ Բ. Կուսը կը թիւթեացնի անգլիական բաղաքականութեան խնդիրը:»

— Լրագիրներին Կ. Պօլսից հաղորդում են

նեայ Եւրոպայի պաշտպանութեանց 1). բայց նրանք չեն յամուռում այս բանի վրա: Նրանք խնդրում են միայն, գործերի ներկայ դրութիւնը ցոյց տալով, որ իրանց էլ պատեհութիւն տրվի իրանց օրգըրը դատարարակալու, իրանց բարոյական և մտաւորական ընդունակութիւնները զարգացնելու, առաջադէմ լուսաւորութեան արդիւնքներին մասնակցելու և իրանց պարտաւորութիւնները գէպի լուսաւորութիւնը իր ժամանակին վճարելու:

Բօլքարացիները, հերցեգովինացիները և բօսնիացիները ազատել, իսկ այլ ազգութիւնները թիւրքիայի վրա կառավարութեան շնորհել այդ չի լինի իրական և վերջնական վճիռ խնդրի Հետեւագէս, հայերը ամենամեծ յարգանքով բողբում են զէպի Եւրոպայի մեծ պետութիւնները որ յանուն մարդկութեան իրանց բոլոր ճիւղը թափեն այնպիսի մի վճիռ տալու որ թիւրքիայի ամեն ազգութիւնները, հայերը, յոյները և Նրեաները, և նոյն իսկ թիւրքերը ապահով վայելեն ապագայում մի արդար և բարի կառավարութեան պատուները:

ԱՌԵԼՈՒՄ

Համարձակուած ենք յիշեցնել Եւրոպային որ XI, XII, XIII դարերում կըր խաչակիրները գնացին Պաղեստին, հայերն էին որ նրանց ամեն տեսակ օգնութիւններ անում էին և կըր Եգիպտոսի սուլթանների հետ պատերազմում

1) Տես աւելուածը:

ապրիլի 10-ից, որ խնդրել հեռագրեց սուլթանին, որ մտադիր է երկու շաբաթից յետոյ Կ. Պօլսու գալ. իր յարգանքը յայտնելու նորին մեծութեան: Մինիստրների նախագահ Ամէր-Վէֆիկ-Փաշայի առողջութիւնը առ այժմ բաւական լաւացաւ:

— «Բէյտերի Ընկերութեանը» ապրիլի 9-ից հեռագրում են Կ. Պօլսից, որ Ամէր-Վէֆիկ-Փաշան կամենում է քննութիւն նշանակել Օզլիի սպանութեան մասին: Լայպրիկ ցանկութեան համաձայն մասնաժողովի անդամների թւում մտնում է և մի անգլիացի:

«Daily News» լրագրին Կ. Պօլսից հեռագրում են ապրիլի 10-ից հետեւեալը. «Երկու-շաբթի օր Մեծ Իշխանը վերադարձաւ Սան-Ստեֆանո: Նա սուլթանի հետ չը տեսնվեցաւ. ձիւղ չէ այն լաւը թէ ուսմանը նորից պահանջում էին որ կազակը և Բուլգարացի յանձնեն իրանց: Շատ հաւանական է որ ուսաց զօրքերը շուտով կը հեռանան Սան-Ստեֆանոյի երկրի ներքը, որովհետև առք եղանակներ լինելով այստեղ շատ վատնաւոր է, նրան չըճապատող ճարհաների պատճառով: Ռուսաց զօրքերի այս շարժումը պատճառ կը դառնայ շատ յուզվող լուրերի տարածվելու:»

— Լրագիրներին Հուսից հեռագրում են ապրիլի 2-ից, որ պապը համոզվելով որ դժուար է վերջ դնել Պրուսիայի հետ ունեցած անհամաձայնութիւններին, այնպես որ, ուսաց զօրքերը կը պատակասութիւնները վերջացնել, նա ցանկանում է բանը այնպէս լինել որ կարդինալ Լէ-գօիսովիկին վերադառնայ իր թեմը:

ՄՇԱԿԻ ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԼՕՆԿՕՆԻ, 11/23 ապրիլին Կ. Պօլսի մօտից ուսաց զօրքերի և անգլիական նաւատորմի միաժամանակ հեռանալու մասին առաջարկութիւնը ընդունվեցաւ թէ Անգլիայի և թէ Ռուսաստանի կողմից: Պետութիւնները հրաւիրվում են գումարել իրանց ներկայացուցիչներին Երբեքի մէջ կօնֆերէնցիա կայացնելու համար, որտեղ պէտք է վերաքննվեն 1856 և 1871 թ.երկր դաշնագրութիւնները, և մի և նոյն ժամանակ պէտք է ի նկատի առնվի գործերի նոր դրութիւնը, որ ստեղծեց վերջին արեւելեան պատերազմը: Բոլոր պետութիւնները, բացի Անգլիայից, անպայման ընդունեցին այդ առաջարկութիւնը:
 Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 12-ին ապրիլին Պետական բանկի 5% տոմսակր առաջին շրջանի արժէ 97 ռ., երկրորդ 95³/₈ ռ., երրորդ 95 ռ., չորրորդ 95 ռ., առաջին ներքին 5% փոխառութիւն 227 ռ., երկրորդ 224 ռ., արեւելեան 95³/₈ ռ., ոսկի 8 ռ. 53 կօպ., Ռուսաց 1 ռուբլ ԼՕՆԿՕՆԻ վրա արժէ 231³²/₁₀₀ պէնս, ուսաց 100 ռուբլ Բիւրջինի վրա արժէ 195 մարկ, Փարիզի վրա 240 ֆրանկ 50 անտիւր:

էին, հայերն էլ մեծ մաս ունէին այդ պատերազմների մէջ:

«Հայերը շատ անգամ օգնում էին իրանց հաւատակից եղբայրներին զէնքերով և պաշարներով... կըր Եւրոպայի ժողովրդները Ասիայում կրեցան, հայերը ընդունեցին նրանց մեծ ուրախութեամբ:» (Mill's History of the Crusades).

«Եգիպտոսի սուլթանը կորցրեց իր զօրաւանակի լաւագոյն մասը և հալածվեցաւ հայ հեծեալազօրքերից մինչև անապատը:» (Michaud. Histoire des Croisades)

«Եր գերմանացիները անցան Ս. Երկիրը գնալու համար, հայերը նրանց ընդունեցին իբրև բարեկամներ:» (Montesquien):

Բայց այս բարեկամական և լաւ յարաբերութիւնը որ նրանք ունէին Եւրոպական զօրաւանակները հետ, ինչ հետեւանք ունեցաւ: Խաչակիրները Եւրոպա յետ դառնալուց յետոյ քրիստոնեաների հին թշնամին, Եգիպտոսի սուլթան Ելքէֆ Շաբանը, Հայաստանի թագաւոր Լեոն VI-ի Եւրոպայի իշխանների հետ ունեցած բարեկամութիւնը պատճելու դիտաւորութեամբ որոշեց որ նրանց յարաբերութիւններին վերջ դնելու համար արշաւէր Արիկիայի վրա անթիւ զօրքով և կործանէ անբողբ կրկիրը հրով և սրով: Ինչպէս որ արաւ, Այսպէս վերջացաւ Հայոց թագաւորութիւնը 1375 թ.ին և գո՛հ կուտ իբրև նահատակ, քրիստոնեայ Եւրոպայի համար:

